

Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi

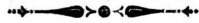

Kırkyedinci İnikad
23 Temmuz 1328 (1912) Pazartesi

M Ü N D E R E C A T

	Sayfa
I. — ZAPT-I SABIK HÜLASASI	646,655
1. — Zapt-ı Sabık Hülâsası	646
2. — Bu inikad zabıt hülâsası	655
II. — TEKLİFLER	647
Şifahi Teklif	647
1. — Selânik Mebusu Mehmet Cavit Beyin; Hükümetin hareketini Kanun-u Esasiye vurulmuş bir darbe olarak vasıflandıran uzun beyanatı ve Hükümete adem-i itimat beyaniyle yeni bir Kabine teşkil olununcaya kadar Meclisin tatil edilmesine dair şifahi teklifi.	647:654

BİRİNCİ CELSE

Kuşat Saati : 10.05

REİS : Halil Beyefendi

KÂTİPLER : Ahmet Müfit Bey (İzmit), Hasan Ferhat Bey (Karesi)

REİS — Ekseriyet var, Meclis açıldı.
Zabıtname hulasasını okutuyorum.

I. — ZAPTI SALIK HULASASI

KIRKALTINCI İNİKAD

21 Temmuz Sene 1328 Cumartesi

Birinci Celse

Reis Halil Beyefendinin taht-ı Riyasetinde saat birbuçukta içtima vuku buldu.

Zapt-ı sabık hulasası Kâtip Ferhat Bey tarafından okunarak aynen kabul edildi.

Memalik-i Osmaniyyede ve hususiyile Filistin'de çiftliklerin adem-i teşkili ve mevcut çiftliklerin tevessuuna meydan verilmemesi için, Arazi Kanununa dört maddenin tezyidini mutazammın, Kudüs Mebusu Osman Efendinin teklif-i kanunisi Lâyiha-i Encümenine havale olundu.

Japonya İmparatorunun vefatı münasebetiyle Japonya Meclis-i Mebusanı Riyasetine beyan-ı taziyet edilmesi teklifini mutazammın, Isparta Mebusu Hakkı Beyin tavrı kabul edildi.

Gümüşhane'de seylaptan mutazarrır olan ahali için Hükümetçe iki bin lira sarfına mezuniyet itasına dair, Gümüşhane mebuslarının tavrı Hükümete havale olundu.

Beytullah-ı Muazzam Mifdahtarlığı hizmet-i mübeccelesiyle müşerref Şeybi Ailesine tahsis oluncak maaş hakkındaki madde-i münferide-i kanuniye lâyihasının cumartesi ruznamesine ithaline dair, Yemen Mebusu Seyit Ahmet El Kepsi Efendi ile rüfekasının tavrı okunarak, mezkûr lâyihanın pazar-tesini ruznamesine ithaline karar verildi.

Çukurova Çiftliği hakkındaki Arzuhal Encümeni Mazbatasının ruznameye ithaline dair, Kozan Mebusu İlmî Efendi ile rüfekasının tavrı okunarak mezkûr mazbatanın pazartesi ruznamesine ithali karargir oldu.

«Halaskâr Zabitan Grubu» namı altında birtakım zabitanın beyannameler tertip ve neğrinden ve sair harekâtından dolayı, Harbiye Nezaretinden istizah

talebini havi, İstanbul Mebusu Hallaçyan Efendi ile rüfekasının tavrı kabul edilerek hemen Harbiye Nazırına iş'ar-ı keyfiyete karar verildi.

Berat Mebusu Süreyya Bey ile İstanbul Mebusu Hallaçyan Efendi yek - diğerine hakaretimiz ifadatta bulduklarından, Makam-ı Riyaset tarafından haklarında Nizamname-i Dahilî mucibince takbih cezası teklif edilmesi üzerine, Hallaçyan Efendi tebrie-i zimmete dair beyanatta bulduktan sonra teklif-i vaki reye vaz edilerek, Berat Mebusu Süreyya Bey hakkında takbih cezasının tatbiki ve İstanbul Mebusu Hallaçyan Efendinin tebrie-i zimmeti ekseriyetle karargir oldu.

Akka Mebusu Esat Şakir Efendinin telgrafla vuku bulan talebi veçhile mezuniyetinin temdidine karar verildi.

Zabitanın siyasiyattan men-i işğali hakkındaki lâyiha-i kanuniyenin perşembe gününe tehir-i müzakeresine dair, Harbiye Nezareti tezkeresi okunarak kabul edildi.

Badehu, Posta ve Telgraf Bütçesinin müzakeresine geçilerek heyet-i umumiyesi bedel-müzakeresi, birinci fasıl 50 bin kuruş zamlı suretiyle, İkinci Fasıl aynen, Üçüncü Fasıl 450 bin kuruş zammı suretiyle, Dördüncü, Beşinci, Altıncı, Yedinci Fasılla, aynen kabul edildi.

Müteakiben İlmiye Bütçesinin heyet-i umumiyesi müzakeresine iptidar edildi ise de neticelenemeyerek saat dörde beş kala Birinci Celseye nihayet verildi.

İkinci Celse

Saat beşe yirmi kala İkinci Celse müzakeratına iptidar olundu.

İstizahın perşembe gününe tehiri talebini mutazammın, Harbiye Nezaretinin tezkeresi okunarak pazartesi gününe tehirine ekseriyetle karar verildi.

İlmiye Bütçesinin heyet-i umumiyyesi hakkındaki müzakerenin kifayetine karar verilerek Birinci, İkinci, Üçüncü fasıllar aynen kabul edildi. Dördüncü Fasil hakkında müzakere cereyan ettiğinde de ekseriyet kalmadığından, taraf-ı Riyasetten pazartesi ruznamesinde Harbiye Nazırından istizah, Yemen'in cibal kısmının suret-i idaresi hakkında Dahiliye Encümeni Mazbatası, Şeybi Ailesine tahsis olunacak maaşat hakkındaki madde-i kanuniye: İlmiye, Jandarma, Hariciye, Ziraat Bankası, Emniyet Sandı-

ğı, Hicaz Sıhhiye Bütçeleri dahil bulunduğu bittef-him saat beşi yirmibeş geçe Meclise nihayet verildi.

Reis

Halil

Kâtip

Karesi

Hasan Ferhat

REİS — Zabıt hakkında söz isteyen var mı?

(«Muvafık» sadaları) Zapt-ı sabık aynen kabul olundu.

Kâtip

İzmit

Ahmet Müfit

II. -- TEKLİFLER

Şifahi Teklif

1. — *Selânik Mebusu Mehmet Cavit Beyin; Hükümetin hareketini Kanun-u Esasiye vurulmuş bir darbe olarak vasıflandıran uzun beyanatı ve Hükümette adem-i itimat beyaniyle yeni bir Kabine teşkil olununcaya kadar Meclisin tatil edilmesine dair şifahi teklifi.*

REİS — Bugün için saat bir de içtima etmekliğimiz Cumaertesi günü takarrur ederek, ruznamesi de o suretle tanzim olunmuş idi.

ESAT PAŞA (Dıraç) — Ussul-ü müzakere hakkında söz isterim. («Yok» sadaları)

REİS — Müsaade et de ben bitireyim.

Bunun üzerine Pazar günü encümenlerde içtima edilecekti, onun için biz dün buraya geldik, gazetelerde de okuduğunuz veçhile Hükümet Meclis-i Mebusanın müddeti hakkında Heyet-i Âyandan bir tefsir talebinde bulunduğunu ve Heyet-i Âyan da fevkalade bir içtima akdi ile celse-i hafiyeye yapıldığını haber aldım. Hükümet, Meclis-i Mebusanın müddet-i içtimaiyyesi hakkında evvelce Heyet-i Aliye tarafından Âyana gönderilmiş olan maddeleri kabul ettiğini, kendisi yedinci maddenin tadilini hini teklifinde tahriren beyan ve şifahen de teyit ettiği halde, şimdi Meclisin içtima müddetinin tefsiri suretiyle Heyet-i Âyana fevkalade suretiyle müracaat edilmesi ve celse-i hafiyeye yapılması memleket için muazzamat-ı umurdan telâkki edilmiş ve Heyet-i Mebusanın, ve ahval içinde müçtemi bir halde bulunarak vazife-i vataniye ve kanuniyesini ifa etmesini Riyasetçe takdir ve tensip edilerek, saat 9'da içtima etmek üzere her birerlerinize müstacelen telgraflar keşide edilmiştir; sebab-i davet budur. Şimdi Heyet-i Aliye, milletin mukadderatına taallûk edecek hususatta ve şu mühim anda vazife-i vataniye ve kanuniyesini ifa etmek üzere ne mukarrerat

ittihaz edecek ise, o, bugünkü müzakere ile tebeyün edecektir.

NİSİM MAZELYAH EFENDİ (İzmir) — Teşekkür ederiz Reis Bey.

ESAT PAŞA (Dıraç) — Usul-ü müzakere hakkında söz isterim. (Gürültü «Yok» sadaları) Kanun bana o hakkı, o selahiyeti bahşetmiştir. (Gürültü, «söylesin, söylemesin» sadaları)

Efendiler, dinlemenizi rica ederim. Bu telaş nedir? Usul-ü müzakere hakkında söyleyeceğim.

HAKKI BEY (Isparta) — Adab-ı müzakereyi de unutmayın.

ESAT PAŞA (Dıraç) — Ben pek âlâ adabı bilenlerdenim, bu hususta Mebus arkadaşlarımı istişhad ederim. Bugün hiçbir sıfatımız kalmamıştır, bunu müzakere edemeyiz. (Şiddetli gürültü)

RAHMİ BEY (Selânik) — Hani usul-ü müzakere hakkında idi?

ESAT PAŞA (Dıraç) — Evet usul-ü müzakere hakkındadır. (Şiddetli gürültü, «sözünü kes Reis Bey» sadaları)

REİS — Rica ederim, Riyasetin vazifesini icraya vakit bırakınız. (Gürültü)

FAİK BEY (Edirne) — Esat Paşa, sen Padişahın vekili misin?

BEDRİ BEY (Tekfurdağı) — Mademki sıfatın yok sen nasıl söylüyorsun? (Gürültüler)

REİS — Müsaade buyurun, bırakın da Riyaset vazifesini ifa etsin. (Gürültü) Bırakınız, Riyaset vazifesine tecavüz etmeyiniz. Rica ederim hiçbir Mebusun, esna-yı vazifede kendilerine sıfat-ı mebusiyetin kalmadığını söylemeye, Kanun-u Esasi mucibince selahiyeti yoktur. Kanun-u Esasi hilafında irad-ı kelâm ettiğinden dolayı Esat Paşayı söz söylemekten men'ediyorum. Söz Cavit Beyefendindir, buyurun efendim.

MEHMET CAVİT BEY (Selânik) — Arkadaşlar, geçen gün, Meclis-i Mebusanın muhterem Reisi, Halaskâr Zabitan Grubu tarafından aldığı bir tehditnameyi Meclise okuduktan sonra kendisinin hem vazife-i vataniye, hem vazife-i şahsiyesini ifa ve hem de icabederse canını feda edeceğini bu kürsüden size hitap etmiş ve siz de onun bu hitabını şiddetle alkışlamıştınız. (Alkışlar) Bugün, muhterem arkadaşlar! Reisinizin kürsi-i mualla-yı milletten söylediği sözleri sizin heyet-i mecmuanızın da şu oturduğunuz Milletvekilleri sandalyalarından tekrar etmeğiniz lâzım gelen bir gündür. («Tekrar ederiz» sadaları) Bugün tehdit edilen yalnız Meclis-i Mebusan Reisinin şahsı değil, Mebusanın Heyet-i Umumiyesi ve milletin hakk-ı hakimiyyet-i muazzamasıdır. Milletin hukuk-u hâkimiyyet-i muazzama ve mukaddesi, muhterem arkadaşlar, ikinci defadır ki büyük bir tehdit altında bulunuyor ve ne garip şeamet-i tali'dir ki Birinci Meclis-i Mebusan içtimandan dört ay sonra tehdit edilen hakk-ı hâkimiyyet-i Millet, İkinci Meclis-i Mebusanın içtimandan dört ay sonra, bir ikinci kere tehdit ediliyor. 1324 senesinde içtima eden Millet Meclisi, 31 Mart hainlerinin kurşunlarına hedef olmuş ve o kurşunlar bizim arkadaşımızı da feda etmişti.

Millet Meclisi cebr-ü-tazyik, ikrah altında bulunduğu sırada Vükela-i Milletin kendi iradeleri ile tayin ettikleri muazzez Reisleri, yine mütecaviz ve mütarızların cebr-ü-ikrahı ile Makam-ı Riyasetten indirilmişti. Dünyada hakkın, hakikatın ve hâkimiyyet-i milletin fevkinde hiçbir kuvvet mütasavver olmadığı için aradan on onbeş gün geçmeden millet hakk-ı mukaddesini istirdat etmiş ve mütecaviz ve mutaarrızları daracağına çekmişti.

NİSİM MAZELYAH EFENDİ (İzmir) — Yine çekecektir.

MEHMET CAVİT BEY (Devamla) — Sonra, burada içtima eden Vükela-yı Millet cebr-ü-ikrah ile kürsüden inen Reis-i muazzezini yine yeni bir intihaba hacet kalmaksızın mevki-i mualla-yı Riyasete is'ad etmişti.

İSMAİL HAKKI BEY (Bağdat) — Meşrutiyet öyle iktiza eder.

MEHMET CAVİT BEY (Devamla) — Bugün vakayı, başka şekillerde, başka maskeler altında; fakat netice itibariyle yine aynı suretle tecelli ediyor ve bizler, birinci vakanın şahitleri, hazır şahitleri olanlar bugün ikinci vakanın da hazır şahitleri oluyoruz.

Burada, birkaç gün evvel, gelen ve itimatnamesini almak için bir beyanname yerine bir tehditname kıraat eyleyen Heyet-i Hükümetin bazı âzası, muhterem arkadaşlar, içinizden pek çoğunun daha gece ile gündüzü, ay ile güneşi tefrik ve temyiz etmediği zamanlarda, Devletin muamelat-ı resmiyesine dahil olmuş kimselerdir.

Sırf bundan dolayı Büyük Kabine unvanına ihraz-ı liyakat etmiş ve geldiği günden bugüne kadar büyüklüğünü icraatıyla ve fakat kendisine büyük değil, küçük ve pek küçük dedirtecek olan icraatıyla millet nazarında ispat etmeye çalışmıştır. («Bravo» sedaları)

İttihad ve Terakki, şimdiye kadar göstermiş olduğu hasail ve fazail-i içtimaiyye ve siyasiyyeyi bugün burada kendi aleyhinde bir ithamname-i şedit kıraat eden Heyet-i Vükelaya, memleketin hilme ve sükûnete ihtiyacı olduğunu nazar-ı dikkate alarak itimat vermek suretiyle bir kere daha ibraz eylemiştir. İttihad ve Terakki, o günkü rey-i ile memlekette asayiş-i ihlal etmek istemediğini, memlekette hüsn-ü idare edecekleri iddia olunan muntazam, kavi bir Hükümetin mevcudiyetine taraftar olduğunu göstermek istemiştir.

Fakat, Meclisin itimadını alan Hükümet, ertesi günü kendi sözlerini kendi harekâtıyla cerh etmeye başladı. Sulh ve sükûn getirmek, kanun, adalet, müsavat tevzi ve tesis eylemek için geldim diye iddia eden Hükümet, geldiği günden bugüne kadar memlekette mevcut olan buhranları teşdid eylemekten ve yeni buhranlar ihdas etmekten başka hiçbir şey yapmamıştır. Müsavatı iade etmek için, yaptım zannettiği her bir hareket, bir müsavatsızlık, adalet nam-ı muazzezi altında yapmak istediği her bir hareketi erbab-ı namus ve haysiyete karşı bir zulümden başka bir şey değildir.

Heyet-i Vükela'nın, kendisi için çizdiği tarik-i hareketin, nasıl bir tarik olduğunu zannederim ki bir haftalık icraat, en görmek istemeyen gözler önünde maaziyadetin izhar ve ispat etmeye kifayet eder.

Memlekette, hizmetinden istifade edilmek mümkün olanlara erbab-ı namus ve haysiyete, sırf İttihad ve Terakkiye mensubiyyetlerinden dolayı tecavüz ve taarruz etmek, kimse iddia edemez ki, bu Hükümetin esas icraatından birini teşkil etmeye başlamıştır. Ve yarın, kendi karşılarında bir sedd-i ahenin-i mukavemet ve metanet olan şu Meclisi fesh veyahut tatil ettikten...

İSMAİL CANBOLAT BEY (İzmit) — Lağv.

MEHMET CAVİT BEY (Devamla) — Sonra, maksatlarına daha vasi geniş bir cereyan verecekleri inkâr edilemez bir hakikattir.

EMANUEL EMANUELİDİ EFENDİ (İzmir) — Hafiyeleri getirdiler, Mebusları kovuyorlar.

MEHMET CAVİT BEY (Devamla) — Memlekette, cihet-i askeriyeden kimse memuriyyet-i Mülkiyyede istihdam edilemeyecek kaide-i esasiyesini kendisine düstur-u hareket ittihaz ettiğini ilân eden Heyet-i Hükümetin ilk icraatı, herkesin enzar-ı hürmetini celbetmiş adamları mevkilerinden ya çekmekle, yahut çekmeye tevessül eylemekle tecelli etti. Cihet-i askeriyeden Mülkiye memurları istihdam edilmeyecek diyen Hükümet, iptida Polis Müdüriyeti gibi bir mevkie bir zabıt ikame etti. Ve sivil Polis memurinin tayininden birkaç gün sonra, yine o zabiti mevkinde ipka eyledi.

Memlekette, cihet-i askeriyeden memurin-i Mülkiyye istihdam edilmeyecek diyen Hükümet, bütün polis merkezlerine birer zabıt ikame etmeyi derhal düşündü. Çünkü, takip olunan maksat, prensip değil, İttihad ve Terakki yerine Halaskârlar koymaktı. Bir memlekette, idare-i örfiyyeyi ilga etmeye teşebbüs eden Hükümet, emin olunuz ki, bugün en şiddetli bir idare-i askeriyeyi tesis eylemiş bir hükümettir. Ve bugün İdare-i Örfiyye zahiren payitaht-ı Saltanat-ı Seniyyeden kalktı, fakat, Bab-ı Âlide tesis edildi. («Bravo» sedaları)

Bugün Vükelânın herbiri, aldıkları evamirin bir muti ve münkaad zebunu olmaktan başka hiçbir şey değildirlir. Aldıkları emirlere itaat ve inkiyad eylemekten başka bir şey yapmayan ve herbiri vekayii, yalnız Harbiye Nazırının beyanatından tahlil ve teşrih eylemekle kalan Heyet-i Vükela, evet tekrar ederim, arkadaşlar, sıkı bir cebr-ü-tazyik ve tehdit altında bulunmaktadır. Memleketten bu suretle kaldırıldığından dolayı iftihar edilen İdare-i Örfiyye, zannederim ki kaldırılmış addedilmez ve yarın öbürgün, emine olunuz ki, kaldırdım, dedikleri İdare-i Örfiyyeyi daha ziyade şiddetle hükümran olmak üzere yine kendileri vaz ve tesis eyleyeceklerdir.

Memlekette sulh ve sükûn, adalet, müşavât, asayiş vücuda getireceğini iddia eden bu Hükümet, daha bugünden, bütün bu anasırı ihlal edecek teşebbüsâtına, pek ziyade germi veriyor.

Sokaklarda geceli gündüzlü payitahtın herkese memur olan olan sokaklarında dolaştığımız vakit, İdare-i Örfiyyenin en sıkı günlerinde görmediğiniz şeyleri bugün görüyorsunuz. Memleketimizde 14 Ni-

sandan beri devam ettiği halde İdare-i Örfiyyenin tesiratını kimse hissetmiyor.

Her şey mihver-i layıkında cereyan etmekte devam ediyordu. Ne sokaklardan asker görüyordunuz, ne süvarilerin, piyadelerin her tarafı tavaf eylediklerini müşahede ediyordunuz, ne de birçok erbab-ı namusun içtimagâhı olan kulüplerin önünde 30 - 40 kişinin tarassut ve teftiş vazifesi ifa eylediklerini, bugün hangi sokaktan geçseniz jandarmaların müsella olarak dolaştıklarını, piyade yahut süvari askerinin etrafı tavaf eylediklerini ve sonra İttihad ve Terakkinin erbab-ı namusdan olan efradının içtima ettikleri yerlerin ablukalar altına alındığını görüyorsunuz. Bu mudur adalet? Bu mudur müsavât? Bu mudur memlekette temin-i asayiş için yapılacak teşebbüsât ve icraat? O ittihad ve Terakki ki, bu Heyet-i Hükümeti teşkil eden zevattan birçokları, hayatlarını bugünkü mevki-i içtimailerini hep onun muavenet ve müzaheretinde sayesinde muhafaza eylemişlerdir. O İttihad ve Terakki ki, en büyük kabahati, bu memlekete en büyük cürmü ve en büyük cinayeti, eshab-ı cürm ve cinayeti cezalandırmaması olmuştur. («Bravo» sedaları, şiddetli alkışlar)

O İttihad ve Terakki ki, 33 sene bu zavallı vatanı türlü türlü işkenceler, türlü türlü azap ve ıztıraplar içinde inlettikleri, 33 sene mütemadiyen bu vatanın cesur, yiğit, genç evlâdından binlercesini menfalarda, mahbeslerde, zindanlarda inlettikleri, denizlerin dibinde gark eyledikleri halde, memlekette tesis-i Meşrutıyyet ettikten sonra, onlar hakkında yaptığı en büyük ceza, bütün servetlerini, bütün mevcudiyetlerini, bütün mal ve mülklerini kendi ellerinde terk ederek şuradan nihayet bir adada ikamet etmek üzere göndermesi olmuştur. İşte, bu hareketin mukabili, bugün gördüğümüz şeylerdir ve İttihad ve Terakki buna müstehaktır. («Bravo» sedaları, alkışlar)

NİSİM MAZELYAH EFENDİ (İzmir) — Evet, onun cezasıdır.

MEHMET CAVİT BEY (Selânik) — Şüphesiz onun cezasıdır. Fakat, o Heyet-i Hükümet, emin olsun ki, İttihad ve Terakkinin namuskâr olan evlâtları, öyle tarassutlardan ve teftişlerden, değil ki korkacaktır, bu Heyet-i Hükümet, biraz nazarlarını maziye irca edecek olursa, İttihad ve Terakki'nin, onların pek çoğunun korktukları, onların bir çoğunu bugün mazhar-ı affettikleri efendilerinin önünde taabbüd eyledikleri zamanlarda bu İttihad ve Terakkinin namuskâr evlâtları, mahbeslerde çalışmışlar,

vatanın en ücra köşelerinde çalışmışlar ve bu zavallı millete parlak, şaşaa dar günler göstermeye muvaffak olmuşlardı. Onları o zaman elbette bu Heyet-i Hükümetten daha kavi olan Hakan-ı sabıkın bütün ateşleri bütün yıldırımları korkutamamıştır. Ateşler ve yıldırımlarla korkmayan İttihat ve Terakki evlâtlarının, bu Heyet-i Hükümet emin olsun ki, korkacak hiçbir şeyleri yoktur. (Alkışlar)

Geçen gün, Osmanlıların cidden medarı iftihar olan bir büyük muharrir diyor ki, İttihat ve Terakki korkuyor, fakat ölümden değil, tarihten korkuyor. Evet, ben de o büyük muharririn memleketin her tehlike anında cesareti medeniyesini göstermekten çekinmeyen o büyük Osmanlının sözünü bu kürsüde tekrar etmekle iftihar ediyorum. İttihat ve Terakki, ölümden hiçbir vakit korkmadığı gibi, bugün de korkmuyor. İttihat ve Terakkinin bütün namuslu ve haysiyetli evladının göğüsleri kurşunlara, silahlara açıktır. (Alkışlar)

İttihat ve Terakki, tehlike zamanında vatani terk eden hainlerden kendi şahıslarını muhafaza için milleti inkıraz ve izmihlale götüren alçaklardan değildir. («Bravo» sadaları)

Onlar, tarassutlarını ve teftişlerini ne kadar tezyid ederlerse etsinler, biz İttihat ve Terakki namı muazzezine ve kürsü muallayı milletten ilan etmekle iftihar ediyoruz ki, onlar, şiddetlerini ne kadar tezyid ederlerse etsinler, biz korkmayacağız. Ve bu memlekette Meşrutiyeti hakikiyeyi tesis etmek, bu memlekette Kanunu Esasiyi istirdat eylemek için bütün kuvvetiyle çalışan; dünyada kaybedilecek ne varsa hepsini kaybetmek tehlikesiyle çalışan İttihat ve Terakki evlatları, dört senelik zaferle değildir ki mağdur olçaklardır.

Bu neşei zafer, onların, bilakis, mesailerini daha ziyade ileri götürmeye saik olacak ve İttihat ve Terakki, mazide ne kadar çalışmış ise, ondan kat kat fazla bir kuvvetle etrafında kendisine tedarik ettiği yüzbinlerce ve belki milyonlarca taraftar ile çalışacak, Meşrutiyeti hakikiyeyi ihlal etmeye çalışanların Kanunu Esasiyi pamali hakaret edenlerin cezalarını vermeye elbette muvaffak olacaktır.

Biz, zavallı İttihat ve Terakki evlatları, şu dört seneden beri memlekette nelerle itham edilmedik. Öyle şeylerle itham ettiler ki, namus ve haysiyetin kadri kıymeti kalmadı. Burada namus, haysiyet, şerefi vatan namına çalışanların hepsi ne tezviratla, ne çamurlarla, ne kirliliklerle telvis edilmeye çalışıldı; fakat bunu yapanlar emin olsunlar ki, dünyada bir

şey vardır ki, o aldatılmayacaktır : O da, bir milletin vicdanı umumisidir. (Alkış)

İttihat ve Terakki, yalnız mazide yaptıklarıyla değil, şu dört sene zarfında bu memlekette yaptığı bütün icraatıyla müftehirdir ve onu bu iftiharıyla değil, yalnız ahlaflın pişi muhakemesine belki mahkemei muazzezi tarihe, hatta mahkemei kübrayı hilkatın önüne çıkmaya amade ve müheyyadır. (Alkış)

İttihat ve Terakkinin şeref ve namus ve haysiyetini taklil, tezlil etmek isteyenler zannettiler ki, İttihat ve Terakki, bunların elinde ezilecek, bükülecek, kudretten düşecek ve bir aczü zafı mutlak içinde intihar edip gidecektir.

Bu zavallılar, düşünmediler ki, onların herbir sihamı tahkir ve istihzası, tasavvur edemediler ki, onların herbir hücumu gayri müstehakı İttihat ve Terakki için fazla bir kuvvet, fazla bir küşayış demektir ve bunu dört seneden beri İttihat ve Terakki bütün kuvvetiyle gösterdi.

Meşrutiyetten evvel ve Meşrutiyetten sonra bunu gösteren İttihat ve Terakki, bugün de maaziyadetin gösterecektir. İttihat ve Terakkinin bu memlekette yapmadığı şeyleri, şu büyük kabine, yapmaka muvaffak oldu, oluyorlar. Her sabah İstanbul evlerinin eşiklerini yalayan birçok kâğıt parçaları onların bu icraatını alkışlıyorlar.

Fakat bu kâğıt parçalarından birçokları bundan dört sene evvel de İstanbul evlerinin aynı eşiklerini yalarlardı, bundan dört sene evvel de her gün birçok icraatı zalimenin medihahan ve senakârı oluyorlardı. Eğer heyeti hükümetimiz bu medahalarla, bu senalarla ise ki kendisini yaşıyor addedecektir, eğer hükümet, bu medahalarla, bu senalarla ise ki kuvvet alacaktır, yazık o heyeti hükümetin haline.

OSMAN NURİ BEY (Serfice) — 31 Martı da alkışlamışlardı.

MEHMET CAVİT BEY (Devamla) — Evet, onlar 31 martı alkışlamışlardı. Onlar İttihat ve Terakki Fıkrasını inkısama uğratan hizip meselesini de alkışlamışlardı. Onlar İttihat ve Terakkide ne zaman bir zaaf, bir acz görmüşlerse, görür gibi olmuşlarsa onları alkışlamışlar, ellerinin bütün kuvvetiyle, vücutlarının bütün titremesi ile alkışlamışlardır, çünkü onların nazarında İttihat ve Terakki bir heyuladır.

Onların nazarında İttihat ve Terakki, kendilerini, istedikleri gibi hareket etmekten men eden bir heyuladır, o heyulayı yıkmak, o heyulanın üstünde tesisi kudret ve azamet ederek yaşamak, işte onların bekledikleri şey budur. Fakat beyhude bekleme sinler,

beyhude intizar etmesinler İttihat ve Terakki ölme-yecektir. Onun en ölü zannedildiği zamanlar en zin-
de zamanlarıdır, en faal zamanlarıdır. (Alkışlar)

İttihat ve Terakki, muhterem arkadaşlar, demin arz ettiğim gibi, kendisi her türlü müftereyata, her türlü isnadata karşı tebriye etmeye müheyyadır, el-bette bu vazifesini defaatla şu kürsünün üzerinden ic-ra ettiğim gibi elinde bulunan bütün vesaiti meşrua ile de ifa etmekten geri durmayacaktır.

Geçen dört sene zarfında bu Mecliste cereyan eden ahvalın şahitleri olanlar, Meclisin son zaman-larda nasıl bir hal iktisap etmiş olduğu, bazılarının kendi gayz ve ihtiraslarının tesirati seyyisesiyle vata-nın muhiti saf ve mühezzehi millisinde ne fena cere-yanlar vücuda getirmek maksadını takip eyledikleri-ni ve Meclisin nasıl tefessüh ettiğini, zannederim içi-nizde bilmeyen yoktur. Bu hal dahilinde feshedilen Meclisi Mebusanın yerine yeni Meclisi Mebusan gel-di ve bu Meclisi Mebusan bütün turuk ve vesaiti kanuniyesi icra edilerek kesbi meşruiyet eyledi, bu-rada bu Meclisin içinde hiçbir mebus yoktur ki, bu-gün mebusiyeti Kanunu Esasice duçarı itiraz ve ten-kit ve muahaze olabilsin.

İttihat ve terakki hükümetini istihlaf eden bu hü-kümet, mali münhal buldum iddiasıyla istihlaf eden bu hükümet, iptida Meclisi Mebusanı feshetmek için tedabire teşebbüs etti, kanundan hiçbir zaman fera-gat etmeyeceğim ve her teşebbüsümde ve her icraa-tımda kanunu kendime rehberi selamet ittihaz ede-ceğim diyen bu hükümet, kendisine daima tenakuz mukadder imiş gibi, Meclis kapısından çıkar çıkmaz kanunu parçalamaya başladı.

Burada mucavehei millete kiraat eylediği itimat-namede her bir millet için en muazzet olan Kanunu Esasi tadilatına dair harfi vahit zikrelemediği halde, ertesi günü yalnız bu Meclisi feshetmek maksadı ile Kanun-u Esasi tadilini teklif eyledi ve zavallılar ne mahcubiyetlere, ne elim vaziyetlere uğrayarak tek-liflerini müdafaa ettiler.

Osmanlı milleti için o gün hakikaten o Heyet-i Vükelanın vekil-i müdafiliği vazifesini ifa edenlerin burada aldıkları vaziyet, pek acınacak bir vaziyet-ti. Kanun-u Esasi gibi bir emr-i mühim ve mübremi hiç okumaksızın, hiç tetkik etmeksizin, hiç teşrih ve tahlil eylemeksizin, hatta bundan altı ay evvel geçen bütün müzakerata bir kere olsun atf-ı nazar eylemeksizin, muvacehe-i Millete gelen adamların mevkii, hakikaten ne kadar ağlanacak, ne kadar mer-hamet edilecek bir mevki idi.

Zannederim ki o hicabın, o arın altında ezilmiş gitmiş olacaklar ki, buraya teklif ettikleri şeyi takip-ten sarf-ı nazar ederek şu Meclis-i Mebusanın fes-hine, ne suretle olursa olsun vâsıl olmak için başka bir tarik aradılar. O tariki, hakimiyet-i milliyyenin emangâh-ı mukaddesi olan bu Mecliste bulamayarak gittiler.

Heyet-i Âyanın, şerik-i cürmlüğünü talep ettiler. Evet, tekrar ediyorum, gittiler, Âyanı, kendilerine şerik-i cürm olarak aradılar ve orada bu Mecliste bir celse-i hafiyeye ile söylemek istemedikleri her şeyin hepsini söylediler. Biz ise kemal-i namus ve istikamet ile kendilerine müracaat etmiş, kalplerimiz-den tuğyan eden hamiyet-i vataniyyenin tesirati ile onlara demiştik ki eğer Meclisin hakikaten feshi, milletin atisi itibariyle labüt ise, Meclis, Milletten mukaddem değildir. Biz milleti kurtarmak için Mec-lisin gitmesine tevessül edebiliriz. Yalnız geliniz es-bab ve delaili bize söyleyiniz. Onlar, burada, her bi-ri bütün Osmanlı milletinin vekili olan 270 kişiye tevdi edemedikleri emanetleri, gittiler, şu karşı sa-londa bulunan ve hiç kimsenin vekilleri olmayan adamlara tevdi ettiler. (Şiddetli alkışlar)

İSMAİL HAKKI BEY (Bağdat) — Devr-i sabı-kın vekilleri.

MEHMET CAVİT BEY (Devamla) — Bizden şüyü bulacak olan esrar ve emanat, acaba zannetti-ler mi ki, o salonların kapılarından dışarı çıkmaya-yacak? Bu duvarlardan tereşsuh edecek esrar, aca-ba zannedecekler mi ki dün bütün kapılarını kapat-mış olan o Heyet-i Âyanın tavanlarından ve duvar-larından dışarıya çıkmayacaktır? Düşünmedilermi ki casusluğa orada, buradan ziyade ehil olanlar var-dır. (Alkışlar)

Evet, gittiler esrar ve emanetleri oraya tevdi et-tiler ve o esrar ve emanetleri tevdi ettikleri Meclis-te pek az kimseler hakikate vakıf buldukları için, adamlar, elbette onların içinde de erbab-ı namus, erbab-ı haysiyet, vatanın menfaatını her şeye ter-cih eden büyük kalpli adamlar mevcuttur, fakat o adamları söyledikleri sözlerle iğfal ettiler. Onların içinde yalnız bir adam çıktı, hakayık-ı ahvale va-kıf olan Mahmut Şevket Paşa («Yaşasın» sadaları) demir gibi karşılına dikilerek söyledikleri şeylerin ekserisinin ifrat ve mübalaya olduğunu onların yüz-lerine çarptı, ve onunla da iktifa etmeyerek, siyasiy-yata iştirak eden askerlere karşı ne yapmış oldu-ğunu karşısındaki Harbiye Nazırından sordu ve onu bu sualin karşısında biraz ezdi.

Evet gittiler essar ve emanetleri Heyet-i Âyana tevdi ettiler ve bu sayede dünyanın bugüne kadar hiçbir Meclis-i Âyanın vermemiş olduğu karar tefsirini ve bütün hukukşinasan-ı âlemi kahkahalarla güldürecek bir karar-ı tefsiri aldılar ve zanlarınca Kanun-u Esasinin vermiş olduğu selahiyete binaen bu karar-ı tefsiri aldılar, fakat bu karar, bir karar-ı tefsiri değildir. Hayır efendiler, bu karar, bir karar-ı tefsiri değil, bu, Kanun-u Esasinin ruhunu, mahiyetini, mevcudiyetini pamal-i istihkar eden, ayaklarının çamurları altında ezen bir karar-ı tağ-yirdir.

Âyanın Heyet-i Umumiyesinden değilse de, orada hükümler olan bazı âzadan, bundan başka bir şey beklenemezdi. Mazinin bütün seyyiat ve mezaliminin bazı amilleri onların içlerinde bulunduğundan, onlar bu memleket için hayat-ı tabii şu dört senelik hayatı değil, 1324 senesinden evvelki hayatın olduğu iddiasında bulduklarından, tabiidir ki karşılıklarına gelen ve bütün arkadaşlarını bir aff-ı kerime mazhar eden adamları memnun etmek isterlerdi. (Alkışlar) Buna şaşılmaz, teessüf edilen bir şey varsa, Âyanın bazı temiz vicdanlarının da onlara iltihakıdır.

Efendiler, hanginiz iddia edebilirsiniz ki, müsavat namına, adalet namına, kanun devri namına mazhar-ı af olan adamları kim iddia edebilir ki yarın buraya gelmeyecekler? Kim iddia edebilir ki onların birkaçı sizin namuslu vücutlarınız arasında oturmayaacaklar? Kim iddia edebilir ki onların bazıları yarın orada bu Heyet-i Âyan sandalyelerinde, hatta kim iddia edebilir ki yarın muvacehe-i millete çıkacak olan bir Heyet-i Vükela arasında bulunmayacaklardır.

MEHMET TALAT BEY (Ankara) — Şimdiden bulunuyorlar.

MEHMET CAVİT BEY (Devamla) — İşte bunlar, muazzez, muhterem arkadaşlar, kanun namına yapılan kanunsuzluklardır. Bunlar, muhterem arkadaşlar, adalet ve müsâvât namına yapılan ve erbâb-ı nâmûs ve haysiyete karşı tükürülen zulümlerdir. Bu memleketin erbâb-ı nâmûs ve haysiyeti, elbette buna tahammül edemeyeceklerdir. 33 seneden beri bu memleketi, bu zavallı milleti çâh-ı helâk-i hüsrâna getiren adamların hepsi gelsinler, burada erbâb-ı nâmûs arasında dolaşanlar, burada kalplerinden taşan sürûr ve neşât ile bütün kahkahaları ile vatan-ı vücuda getirdikleri ve getirecekleri felâkete gülsünler, oynasınlar.

Bu milletin erbâb-ı nâmûs ve haysiyeti burada tahammül edemeyeceklerdir ve hattâ efendiler, zannedirim ki, ben, affa uğrayan adamlar içinde, bazı erbâb-ı haysiyet çıkacaktır ki bu Kabinede bulunan bazı adamların imzası ile müveşşah bir mazbatanın hükmüne itaat edemeyecekler, onlar bunlardan daha namuslu olarak aftan istifade edemeyeceklerdir. Evet işte bu Kabinenin geldiği günden beri başlıca icraatı bunlar. Size 324'e doğru rücu ettiğimiz göstermiyor mu? 324'e tamamiyle rücu etmek için yalnız bir eksikleri vardı ki, onu hepinizin iz'ânı idrak edeceği için, ben tekrar etmek istemem, fakat ne mani vardı? Hâkan-ı sâbıkın bütün bu vesâit-i şenfa-i icrâiyyesi affedildikten, Hâkan-ı sâbıkın 33 sene bu milletin mukadderatını teslim ettiği bu siyah korkunç eller, gelip te bu vatanın üstünde kargalar, kartallar gibi dolaştıktan sonra ne mâni vardı ki, onların fevk-i reslerinde tayaran eden bir vücut gelip burada bulunmasın. Evet bunlar yaptıkları icraat ve adaleti itmam etmek için kalkmalı ve gitmeli idiler. Osmanlı hürriyyet ve meşruuiyyetin mehd ve mehat-ı mevârı olan o güzel şehirde, o güzel şehrin mütenâ tepelerinden birinde bulunan müsâfir-i mahsûr ve mahbûsu beraberlerinde getirip öyle icrâ-yı Hükümet etmediler.

İşte böyle teşekkül eden ve böyle icraatta bulunan Hükümete yakışacak tarz-ı hareket, bu idi. O vakit İttihat ve Terakkîyi bihakkın istihlâf ederlerdi. O vakit İttihat ve Terakkîyi bihakkın öldürür ve kendi aneleriyle, kendi ruhlarıyla, kendi vücutlarıyla, kendi levsiyle, kendi seyyiatı ve zulümleriyle milleti idare ederler ve nereye götürürlerse götürürlerdi. Bugün için cesaretler oraya kadar gitmedi fakat kim iddia edebilir ki...

OHANNES VARTEKS EFENDİ (Erzurum) — O gelmedi, fakat onun ruhu idare ediyor.

MEHMET CAVİT BEY (Devamla) — Onun bir rûhu değil, ervâh-ı habîsesi idare ediyor. (Şiddetli alkışlar)

Efendiler, bu Kabinenin icraat ve adaleti yalnız bundan ibaret kalsaydı, buna vicdân-ı millet sükût etmekle beraber vicdân-ı millet derhal bir âteş-i gazaba gelmekle beraber, yine o adamlardan, artık ömürlerinin son dakikasına takarrüp eden bu adamlardan millete bir necât, selâmet ve felâh gelecek ümîd-i vâhîsiyle belki intizar edecekti.

(Millet bir ân için yalnız bunların arkalarında taşındıkları iddia olunan o hamûle-i iktidar ve mahâretten asırdide tecrübelerin tahmil ettiği hamûle-i ik-

tidar ve mahâretten istifade eylemeyi bütün güzergâhlarında o hamûlenin ecza ve zerrâtından birer katresinin dökülmesini bekleyecekti. Hiçbir kimse, birkaç gün için olsun, onlardan bâzılarının vicdanlarında taşıdıklarında şüphe olmayan mâzinin müsibet ve felâketleri ahmâl ve eskaalini birkaç gün olsun görmek istemeyeceklerdi.

Fakat bugün onlar kendilerini gösterdiler ve milletin en büyük bir hakkı olan bâzılarının iddia ettikleri gibi kan dökülmeksizin istirdat olunan bir Meşrutiyetin değil, 33 sene mütemâdiyen yalnız İslâm değil, anâsır-ı Osmaniyeden İslâm ve bilhassa Ermeni ve diğer anâsır evlâdından binlerce, yüzbinlercesinin mahvı helak olmasıyla istirdat edilen dünyanın en büyük ihtilalatı feciasının en kanlı ve ateşli inkılaplarının vücuda getirmedığı kadar kurbanlar verilerek istirdat edilen Meşrutiyetin ve Kanunu Esasının pamal edilmesine gittiler ve bunu zehabı batıllarınca Orduya istinat ederek yaptılar.

Neredesin ey muazzez Osmanlı Ordusu! Neredesin? 1324 senesi 10 Temmuzundan evvel Hakanı müstebide karşı kükreyen Rumelinin bütün dağlarını birer kıtalga, bütün ovalarını birer kan deryası haline getiren seyyiat ve mazalime karşı titreyen ve kükreyen âmal ve mutalebatı müstahsenesini Tarihın nadir gördüğü bir Hükümdarı müstebide telgraf tellerinin ihtizazatı elektrikiyesiyle kabul ettiren ey mukaddes Osmanlı Ordusu! gel, gör; gel de senin namı celadet ve asaletine ne cinayetler icra edildiğini gör.

TAHSİN EFENDİ (Tokat) — Kahrolsun müstebit alçaklar!

ALİ HAYDAR BEY (Saruhan) — Kahrolsun celatlar!

MEHMET CAVİT BEY (Devamla) — Gel, gör; çünkü bütün bu cürümleri, bütün bu cinayetleri yapanlar, sana istinat ediyoruz zannediyorlar. Gel, gör; Osmanlı Ordusunun şanlı, aslan yürekli evlatları, geliniz, görünüz; sizin himayeniz altında, sizin muzaheret ve muavenetinizle mevki-i iktidara geldiklerini iddia eden bu adamlar, iptida sizin muhterem binlerce kardeşlerinizi denizlerde boğanları, belki, sizin başınıza getirmekle işe başlıyorlar.

10 Temmuzdan evvel beslediğiniz gaye-i emel bu muydu? Bütün milletin sizden bütün muntazaratı bu muydu? Mukadderatı Meşrutiyeti daima müstahkem bir kale gibi kendisine istinat eden Orduya atfedilecek bühtan ve iftiralar bu mu olmalıydı?

Ben kalbimin, ruhumun bütün kanaatiyle bütün bir hamiyeti vatanperveri ile iddia ederim ki, sizler

bundan münezzehtir ve müberrassınız. Sizin içinizde isimlerini bile zikretmekten utanan bir avuç şirzime-dir ki, sizin namınıza bütün bu cinayetlerin, bu cürümlerin icra edilmesine âlet ve vasıta oluyorlar.

Elbette sizler buna, tezahüratiyle görüldüğü gibi müsaade etmeyeceksiniz. Biz, Ordunun, bütün kuvvetiyle bitaraf bir Ordunun, İttihat ve Terakki Fırkasının şu veya bu Fırkanın Ordusu değil, şu veya bu cemiyetin Ordusu değil, kendilerine Halaskar, İrşadiyye, Muhafız vesaire gibi layuad ve layuhsa isimler veren şirzimelerin, gurupların Ordusu değil, biz sizi Osmanlı Milletinin, tâ Basra Körfezi sahillerinden Rus hudutlarına, Adriyatik Denizi sahillerinden Karadeniz havzalarına kadar Osmanlı Milletinin şan ve hakkını müdafaa edecek büyük ve müttehit bir Ordu gibi telakki etmek isteriz. Meşrutiyetin hakiki muhafız ve halaskarları olmak ister iseniz - ki, şüphesiz istersiniz - böyle yapmalısınız ve yapacaksınız.

Elbette içinizde bütün bu teşevvüşat ve ihtilacatı vücuda getirenleri ayaklarından tutarak Ordunun içinden atacaksınız ve ondan sonra Ordunuzu yekpare, yekvücut, en yalçın kayalar gibi ayrılmaz, ihtizazatı siyasiyyeden, politika fırtınalarından, zelzelelerinden asla mütezelzil olmaz bir halde, yalnız haricî düşmanlara karbı kullanılacak bir Ordu haline getireceksiniz ve bugün size istinad eden, size istinad ettiklerini iddia eyleyen memleketin topçu, piyade, süvari, ne nam altında olursa olsun bütün askerinin kendi arkalarında bütün Meclis-i Mebusana silah çekmiş, süngü hazırlamış bir halde bulunduğunu iddia edenlerin ne kadar yalancı adamlar olduğunu ispat edecek-siniz.

Evet, evet, bu yalancılık elbette ispat edilecek ve elbette bir gün, bir isyan ve tuğyanı umûmî serabiyle feshine teşebbüs edilen Meclis-i Mebusanın feshedilemeyeceği görülecektir.

Arkadaşlar! bugün Hükümetin iddia ettiği gibi, âsiler Arnavutluk'ta değildir. Bugün usat ve buğatı hakikiyye Babıâlidir. (Şiddetli alkışlar). Memlekette kanun devri vücuda getirmek isteyenler, memlekette adalet, müsavat tesis etmek isteyenler, nuru hürriyyet avlayan bütün ihtilallerde en muazzez ve en mutena bayrakların üstünde yazılan bu büyük, muhteşem ve muazzam ve müdebdap kelimeleri istimal eylemek isteyen adamlar bilsinler ki, bu kelimeler, onların ağızlarına lâayık değildir.

Bugün bu kelimeleri istimal etmekte olan zevattan birine sorarım ki, Mithat Paşanın idam mazbatasını imza ettiği vakit neden bu kelimeleri kullan-

madılar? Bunların içinde 93 Kanunu Esasinin müessesisi olan adamı idam etmekten korkmayanlar, elbette bugün 1324 Meşrutiyetini meydana getirenleri de ifna etmekten çekinmezler. Onların vicdanları böyle şeylerden müteessir olmaz.

Fakat onların vicdanları ne kadar gayri hassas ve gayri müteessir olursa olsun, bilsinler ki, yaptıkları hareket, vatanın her tarafında yaşayan, hisseden, tefekkür eden kalplerde, dimağlarda bir gazap, bir nefret ve bir buğuz ve kinden başka hiçbir şey tevliid etmeyecektir ve bütün milletin savaiki hiddet ve nefreti onların başlarına çökecektir.

Bize gelince, arkadaşlar, biz, burada her birerlerimiz hafız ve kafilimiz olan Kanunu Esasinin muhafazasına yemin etmişizdir. İçimizde hiçbir ferdi namuskâr tasavvur edemem ki, bugün pamali istihkar edilen Kanunu Esasiye karşı lakayt, sakit ve samit kalsın. İçinizde hiçbir ferdi haysiyet tasavvur edemem ki, Hükümetin bugünkü icraatına kemali mu-tavaat ve inkiyad ile kabul etsin.

İçinizde hiçbir şerefli Osmanlı, şu 1324 senesi 10 Temmuzunun büyük, parlak ve mütene günlerinin şanlarını, şadmanlarını, sürurlarını kalplerinde, ruhlarında muhafaza eden hiçbir hamiyetli ve vatanperver Osmanlı tasavvur edemem ki, Meşrutiyetin takdiri ruhundan, Kanunu Esasinin mahiyetinden âciz olan birkaç adamın bugün memlekette vücuda getirmek istedikleri hali gayri kanununun idamesine değil, hatta vücuda gelmesine müsaade etsin. («Müsaade etmezler» sadaları).

Evet, hali gayri kanunî diyorum; çünkü Hükümet cebrü ikrah ve tazyik altında Hükümet, Harbiye Nazırının cebrü ikrahi altında, Harbiye Nazırı, bir avuç zabıtın cebrü ikrahi altında, hatta Osmanlıların büyük ve muhterem Padişahları cebrü ikrah ve tazyik altındadır.

Evet arkadaşlar, Padişah bile cebrü ikrah ve tazyik altındadır. Heyeti Hükümet ilk icraatından olmak üzere gidiyor, Padişahın müsaadesine iktiran etmeden Başkâtibi, Başmabeyncisini yanından kaldırıyorlar ve eğer burada bırakacak olursak zâbitler gelip, öldüreceklerdir bühtan ve iftirasıyla hem Orduya bühtan ve

iftira ederek, hem Sarayı Muallâyı Hümayuna karşı bühtan ve iftira ederek onları kaldırıyorlar.

İşte bunun için yalnız Heyeti Hükümet değil, Meclisi Âyan, hatta Saray ve Tahtı Saltanat bile cebrü ikrah ve tazyik altındadır. Bugün ikrah ile hareket etmeyen bir mahfil varsa, o da, bu mahfili mukaddesi millettir. (Şiddetli ve sürekli alkışlar). Sizler, cebrü ikrah ve tazyikin mevcut olmadığını göstereceksiniz ve vazife-i vataniyyeniz ve vazife-i hamiyetiniz ne ise onu ifâ etmekle iktifa edeceksiniz.

Bizce Hükümetin dün Heyeti Âyanı sıkboğaz ederek, dünyanın hiçbir yerinde görülmemiş bir tarzda almış olduğu Kanunu Esasi tefsiri, mutâ olmak lâzım gelmeyen bir Kanunu Esasi tefsiridir. Erbabı hukukun her zaman edille ve berahini ile ispat edecekleri veçhile mutâ olması lâzım gelmeyecek bir tarzda yapılmış bir Kanunu Esasi tefsiridir.

Muta olmayan Kanunu Esasi tefsiri mucibince Heyeti Hükümet, Meclisi feshedecek olursa elbette bu Meclisi Mebusan mefsub olmayacaktır ve elbette kanunu parçalamış, kanunların en büyüğü, kanunların en muallası ve en muazzez ve mukaddes ve muhtöşemi olan Kanunu Esasiyi ayaklar altında parçalamış olan bir Hükümetin hiçbir emri muta ve münkaad olmayacaktır ve kendi hesabına muhterem arkadaşlarımız, sözümü ikmal etmek ve sizin sabrınızı daha ziyade tüketmemek için söyleyeceğim ki, Kanunu Esasiyi parçalayan, memlekette kanun namına kanunsuzluk, adalet namına zulüm, müsavat namına hakiki müsavatsızlık vücuda getiren, memlekette sekiz - on gün zarfındaki icraatiyle teşevvüşten, iğtişaştan başka hiçbir şeyi tevliid etmeyen ve efkarı teşevvüşte, iradeleri dalalette bırakan bu Hükümete ademi itimat kararı verilerek Meclisin bila müddet tatil edilmesini teklif ederim. («Hay hay» sadaları). («Reye» sadaları).

REİS — Cavit Beyin teklifini kabul edenler ellerini kaldırsın. (Eller kalkar). Ekseriyyeti azime ve kesire ile kabul edildi.

BEDROS HALLAÇYAN EFENDİ (İstanbul) — Efendim, Hükümetin Divanı Âliye sevkini teklif ediyorum.

REİS — Bu inikad zabıt hulâsasını okutuyorum.

I. — ZAPT-I SABIK HULÂSASI (Devam)

2. — *Bu İnikad Zabıt Hulâsası.*

KIRKYEDİNCİ İNİKAD

23 Temmuz 1328 Pazartesi

Halil Beyefendi'nin Riyasetinde inikad ederek Zaptı Sabık Hulâsası kıraat ve kabul olundu.

Selânik Mebusu Mehmet Cavit Beyin; Hükümetin hareketini Kanunu Esasiye vurulmuş bir darbe olarak vasıflandıran uzun beyanatı ve Hükümete ademi itimat beyaniyle yeni bir Kabine teşkil olununcaya kadar Meclisin tatil edilmesine dair şifahi teklifi istimaa ve kabul edilerek Meclisin içtimaına bila müddet nihayet verildi.

Meclise son verildi.

Reis

Halil

Kâtip

Kâtip

Izmit

Ahmet Müfit

Karesi

Hasan Ferhat

REİS — Mütalâa var mı? (Sükut). Aynen kabul edildi.

Cavit Beyefendi, az müddet zarfında cereyan eden vakayii hulâsa ederek Hükümetin hareketini Kanunu Esasiye vurulmuş bir darbe telakki ile Hükümete ademi itimat beyan edilmesini ve meşru bir Hükümet teşkilinde küşad olunmak üzere tarafı Riyasetten davet vukuuna kadar Meclisin tatil olunmasını teklif etmiş ve bu teklif reye konularak, birkaç kişi müstesna olarak Heyeti Umûmiyye ekseriyyeti azime ve kesire ile kabul etmiştir. Meclisin bu kararına mutavaaten Meclisi şimdilik tatil ediyor.

Hitam-ı İçtima

Saat : 11.00